

Et boligprosjekt i Skogn

- fortetting i sentrum av en bygdeby



Kart fra Levanger og Verdal Samkommune - Målestokk 1: 150 000

Student: Rita Einevoll
Veileder: Bendik Manum



Åsvegen - hovedgaten i Skogn sentrum



Sentrumparken bør bevares og styrkes



Mennesker bør ha tilgang til gode møteplasser og uterom

Bakgrunn

Oppgaven er valgt ut fra et ønske om å jobbe med et boligprosjekt, med bakgrunn i ett av hovedtemaene som det har vært fokusert på i det nasjonale forbildeprogrammet Framtidens bygder (valgt tema er merket med uthevet skrift i kursiv).

Målet med Framtidens bygder er å vise i praksis hvordan man kan planlegge og bygge på mindre steder på en måte som er med på å bringe Norge i retning av et klimanøytralt samfunn.

I de senere årene har det vært mye fokus på hvordan byene kan bli mer klimavennlige, mens småstedene ikke har blitt viet samme oppmerksomhet. Det var i ferd med å feste seg et inntrykk av at man må bo i byen for å være klimavennlig. Men om man lever og arbeider på bygda burde mulighetene kunne være vel så gode.

Framtidens bygder har hatt fokus på fire hovedtema:

- **Areal og transport:** Bidra til bærekraftig arealplanlegging gjennom fokus på fortetting og bygging der folk bor, effektiv infrastruktur, tilrettelegging for nullutslippsløsninger for transport, bevaring av verdifull natur og fremheving av stedlige kvaliteter
- **Byggeri:** Skape arkitektur og byggeprosesser som ivaretar krav til lave klimautslipp, har høye miljøambisjoner og lavt energibehov. Bruke tre og korteste materialer, innovative løsninger, foredling av lokale ressurser, tilpassing til morgendagens klima, kompakt bygging, sambruk av arealer og gode uterom
- **Energi:** Stimulere til økt bruk av fornybar energi, nytenkende energiløsninger, utnyttelse av lokale ressurser og naturgitte forutsetninger
- **Bokvalitet og attraktivitet:** Sikre gode opplevelser, innbydende møtesteder og uterom, promotering av lokale kvaliteter og tradisjoner, og økt bruk av lokale ressurser

Ti utvalgte småkommuner har siden 2012 deltatt i programmet Framtidens bygder i regi av Norske arkitekters landsforbund, ZERO og TreFokus. På Zerokonferansen i 2015 overrakte ordførerne fra Framtidens bygder sine råd og erfaringer til stortingspolitikere.

Her er de ti rådene:

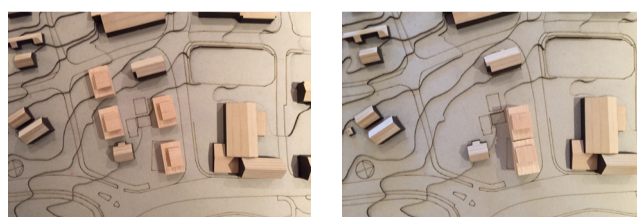
- Stedsutviklingen bør skje i aktivt samspill mellom kommune, næringsliv og innbyggere
- Politikerne må ha en klar visjon
- Klima- og miljømålene må tallfestes og være målbare
- Befolkningsveksten må skje i sentrum, ikke utenfor
- Viktige hverdagsfunksjoner bør samlokaliseres
- Sykkel og gange må prioriteres høyest
- Eksisterende bygg bør oppgraderes og gjenbrukes i stedet for å bygge nytt
- Bygg i tre eller andre klimavennlige materialer
- Sats på lokal, fornybar energiproduksjon
- Bytt ut fossil energi i bygg og bilpark

Alle tekstene i kursiv er hentet fra heftet Framtidens bygder
Utgitt av Norske arkitekters landsforbund, 2014
framtidensbygder.no

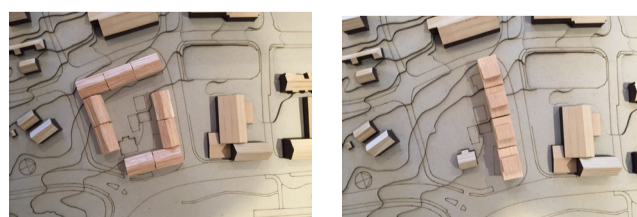
Prosess



Den første tiden ble brukt på å analysere hvert kvartal innenfor sentrum, for så å kunne velge en egnet tomt for prosjektet. Jeg hadde i utgangspunktet sterke tanker om å velge den gamle Handelslagstomten ved Sentrumparken. Men, etterhvert som jeg jobbet med sentrumsanalysen, så jeg at det var flere tomter som kunne være aktuelle for fortetting. Det ble faktisk bare mer vanskelig å velge tomt, etter at jeg fikk øynene opp for alle fortettingsmulighetene som lå innenfor sentrumskjernen.

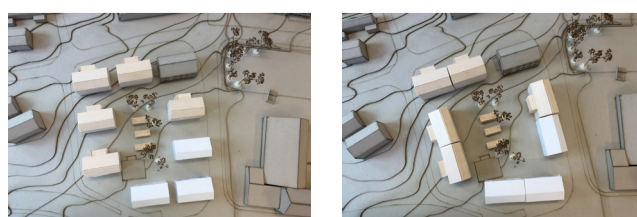


Etter et tilbakeblikk på forarbeidet og rådene gitt fra forbildeprogrammet, ble jeg interessert i Shelltomta. Den tilfredsstilte flest av de premissgivende faktorene som jeg hadde satt opp på forhånd (se forarbeidet og heftet valg av tomt).



Etter at tomtevalget var gjort, brukte jeg mye tid på å analysere selve tomten og kvalitetene som lå i den eksisterende bebyggelsen. Et viktig råd fra Framtidens bygder er å ta vare på eller gjenbruke eksisterende bebyggelse. Jeg ønsket å se på hvilke muligheter som lå i dette rådet.

Jeg brukte to fysiske landskapsmodeller i målestokk 1:500 og 1:200, for å undersøke ulike måter å utnytte tomten på. Til høyre vises noen få av de flere titalls undersøkelsene gjort i denne fasen. Det viste seg å være svært krevende å gjøre et valg for hvordan tomten kunne fortettes uten å ha tatt nærmere stilling til typologi.



I forbindelse med min søken etter inspirasjon til mitt prosjekt studerte jeg referanseprosjekter med ulike urbane typologier, som lameller, doble lameller, sammenhengende perimeter blokk og åpen perimeter blokk.

Videre så jeg på utviklingen i leiligheters planløsning fra de eldre bygårdene fra etterkrigstiden og frem til idag. I tillegg har jeg lest Prognosesenterets sin rapport fra 2015, som gir prognoser om fremtidens boligstruktur og folks preferanser i forhold til boligen.

Etter disse undersøkelsene ønsket jeg å se nærmere på mulighetene som ligger i typologier som er oppfattet som mer urban enn småhusbebyggelsen på bygdene. Det ble et uttalt mål å ikke lage et rekkehusprosjekt eller bruke andre småhustypologier. Begrunnelsen for dette var at det er et overfall av slike boliger på bygdene. For å legge opp til et samfunn for mennesker med ulike familiesituasjoner og ulik økonomi er det nødvendig med en mix i boligstrukturen.

Ved midtsemester gjennomgangen fikk jeg spørsmål om typologien på tomten skulle være generell for flere mulige tomter eller om den skulle være spesielt tilpasset den valgte tomten? Svaret på dette spørsmålet førte meg til et vendepunkt i prosessen og det jeg mener var den viktigste avgjørelsen for prosjektet. Det satt meg på sporet av en ide om å se på en generell typologi som kan benyttes på flere ulike tomter. Jeg gikk derfor ett skritt tilbake i prosessen og begynte å se på hvert enkelt kvartal igjen og sentrum som helhet. Jeg plasserte mitt forslag til typologi på flere av kvartalene i sentrum. Jeg oppdaget at dette kunne fungere og det var mange variasjonsmuligheter.

I siste del av prosessen plasserte jeg typologien på Shelltomten og forsøkte å tilpasse typologien til de mulighetene og begrensningene som den valgte tomten innehar.

Referanser:
Boligens planløsning, Elsa Svenner, Byggforskningen, Håndbok 25 - 1975
Great Spaces, Flexible homes, Arian Mostaed - 2006
21st Century House, 150 of the World's Best, Robyn Beaver - 2011
Place & Home, The search for Better Housing, PRP Architects
Key Urban Houses & More, Sibylle Kramer
Town Houses, A housing typology, Günter Pfeiffer, Per Brauneck
Building Type Basics for Housing, Chandler, Clancy, Dixon m.fl
Die Suche nach einer Neuen Wohnform, Liselotte Ungers - 1983
Apartment Layouts and Domestic Life - The Interior Space and Its Usability, PhD thesis, Bendik Manum - 2006

Valg av tomt

I samsvar med råd fra forbildeprogrammet Framtidens bygger samt nasjonale, regionale og kommunal føringer, er det en klar anbefaling at fortetting bør skje i sentrum. I denne oppgaven har jeg valgt å trekke grensene for sentrum som vist innenfor det stiplede polygonet på kartet på denne siden.

Arealene i randsonene utenfor sentrum, mot nord, vest og sør, består av boligbebyggelse i form av eneboliger og annen småhusbebyggelse. Øst for sentrum ligger skoler, idrettsanlegg og gårdstun med store jordbruksarealer rundt. Den nyere bebyggelsen i Skogn (fra etter 1960) kjennetegnes av forholdsvis lav byggehøyde og slakkere takvinkler, enn den eldre bebyggelsen. Dette er bygg i en til to etasjer. Det er flate tak, saltak eller valmtak. Utvendig materialbruk er teglstein eller trekledning. Den eldre bebyggelsen i Skogn sentrum, som det gamle meieriet og det gamle handelslaget er oppført i 3 etasjer med bindingsverk i tre, trekledning og takvinkel over 35 grader.

Det er to hovedadkomster inn til sentrum fra riksvegen. Den nordligste ligger mellom Skogn helsetun og Fokusbygget og den sørligste ligger mellom Handelslagskvartalet og Shelltomta.

Gatebildet, hvor store asfalterte parkeringsflater har fått uforholdsmessig mye plass, viser resultatet av en utbyggingsstrategi på personbilenes premisser. Utydelige overganger mellom gate og tomt mot den interne sentrumsgaten, gjør at sentrumsarealene virker utflytende.

Mot fylkesveien derimot, ligger bebyggelsen på en stram linje og utgjør en tydelig avgrensning mot veien. Kommuneplanen for Skogn har en klar strategi om at dette skal følges opp ved videre utbygging i Skogn sentrum.

Det er få arealer som oppleves som et byrom for opphold av mennesker og ikke biler. Det tydeligste byrommet for mennesker er sentrumparken. Den hellelagte parken på 1100 kvadratmeter ligger fint plassert i sentrum og utgjør et viktig uterom. Her kan det arrangeres samlinger som for eksempel på 17. mai eller på markedsdager.

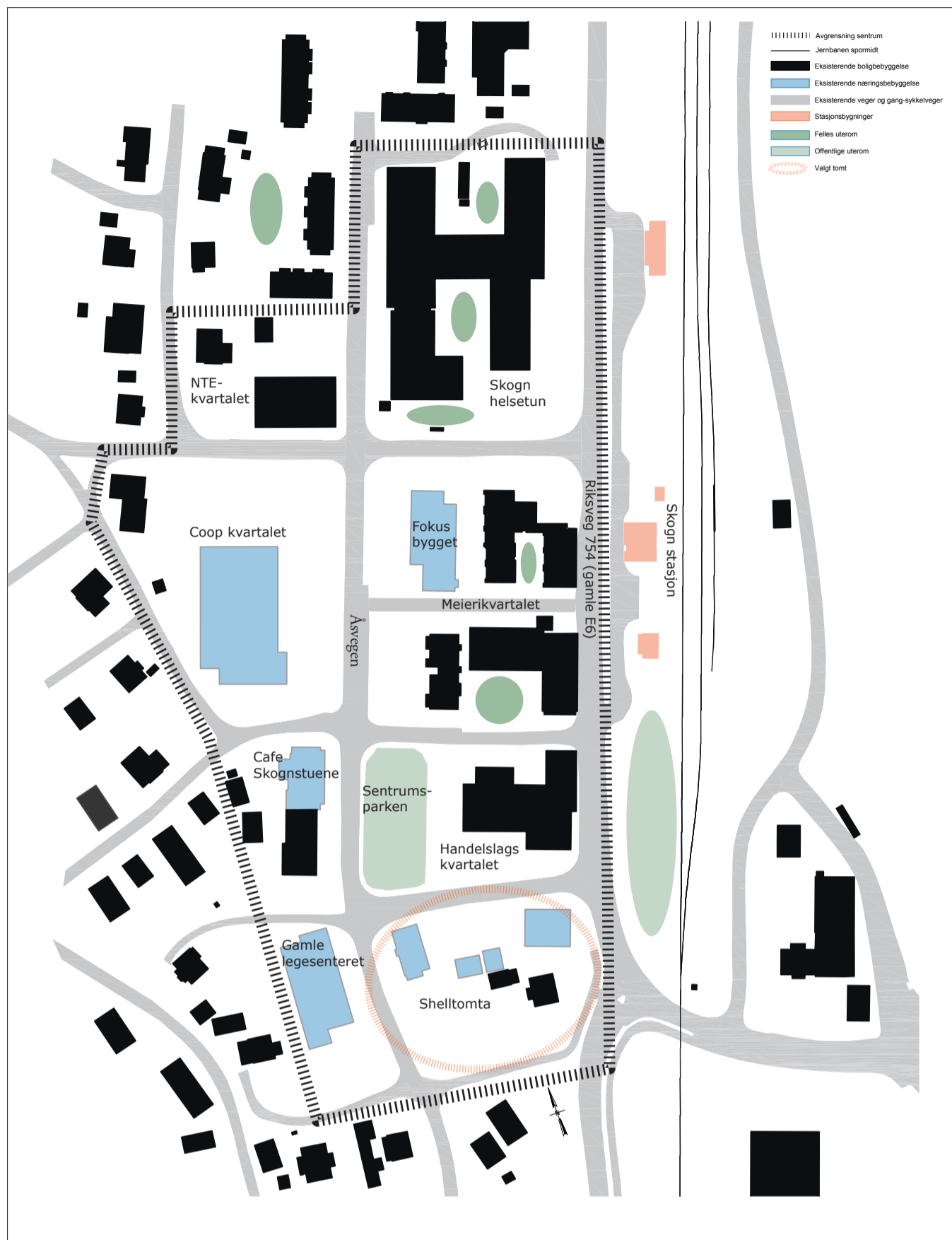
Så, hvilken tomt er best egnet for å belyse hvordan en kan utforme et bærekraftig fremtidig boligprosjekt i en bygdeby?

Premissgivende faktorer for tomtevalg er; muligheter for sambruk av arealer, unngå å måtte rive eksisterende bebyggelse for å gi rom for det nye, samt muligheter for fremheving av stedlige kvaliteter.

Etter analysen av Skogn sentrum, synes kvartalet med Shelltomta som en interessant tomt for et nytt boligprosjekt. Denne tomten har den laveste tomteutnyttelsen i dag. Kvartalet fremstår som en overgangssone mellom sentrum og randsonene rundt. En overgang fra næring og leilighetsbygg til småhusbebyggelse på store tomter. På grunn av bebyggelsens plassering på tomtene oppleves dette kvartalet som ustrukturert med lite definerte uterom og utydelige relasjoner til gatene rundt.

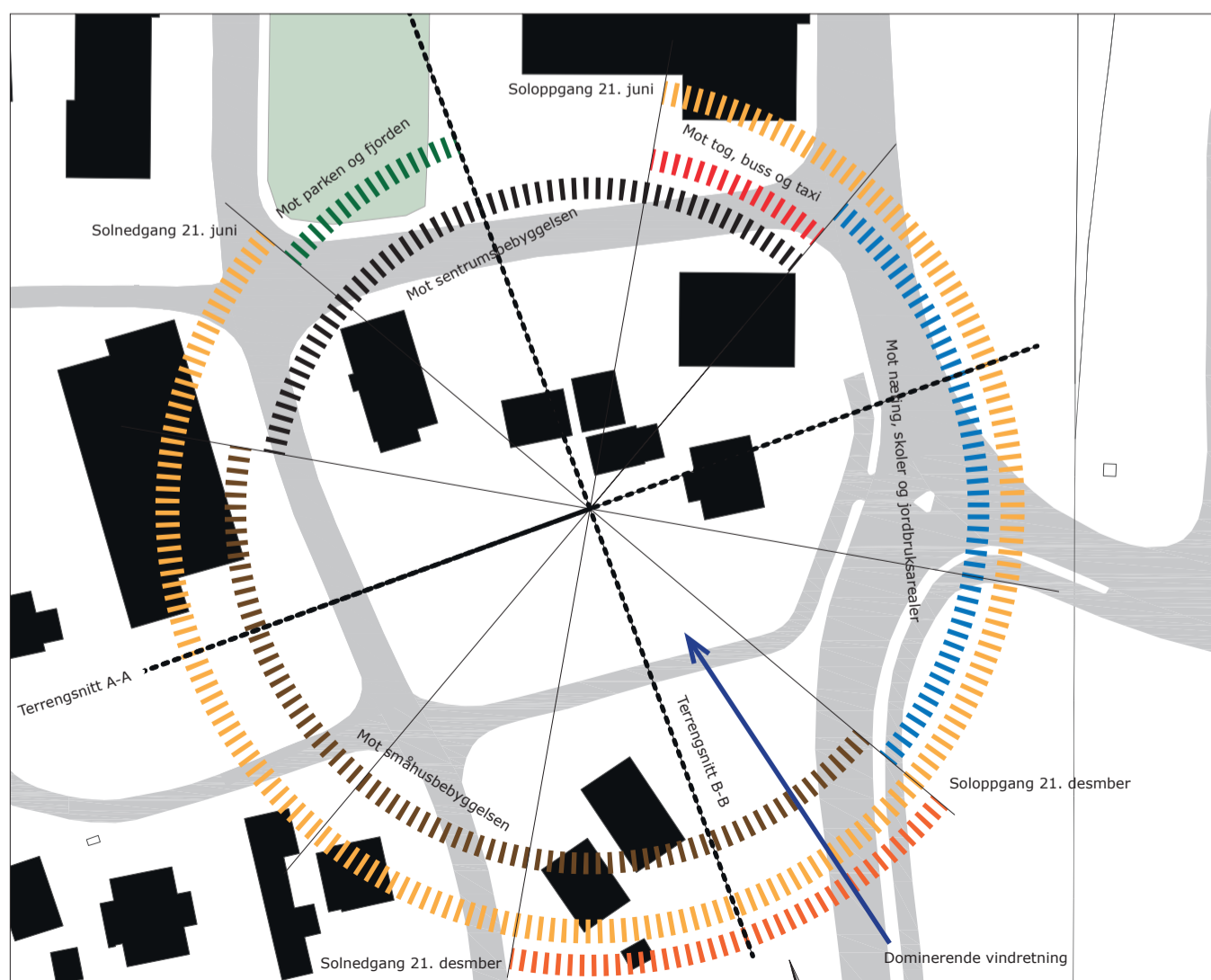
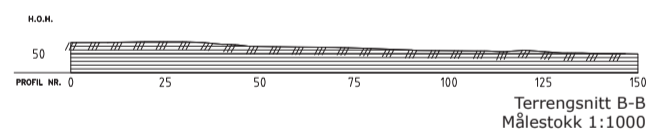
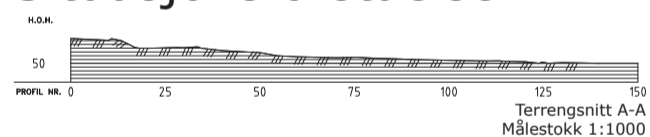
Shelltomta vekker interesse i forhold til flere av de gitte premisene for tomtevalg; det er nok areal på tomten for ny bebyggelse slik at eksisterende bebyggelse kan bevares. Kvartalet ligger nærmest det opprinnelige sentrum. Det har et potensial til å kunne knytte relasjoner til parken i nord og de andre uterommene som ligger på "Handelslagstomta". Det ligger ved en av de to viktigste tilførselsgatene fra riksvegen. Sammen med "Handelslagstomta" utgjør det inngangsporten til Skogn sentrum i sørlig ende.

På vedlegg "Tomtevalg" er gjennomgangen av andre mulige tomtevalg vist.

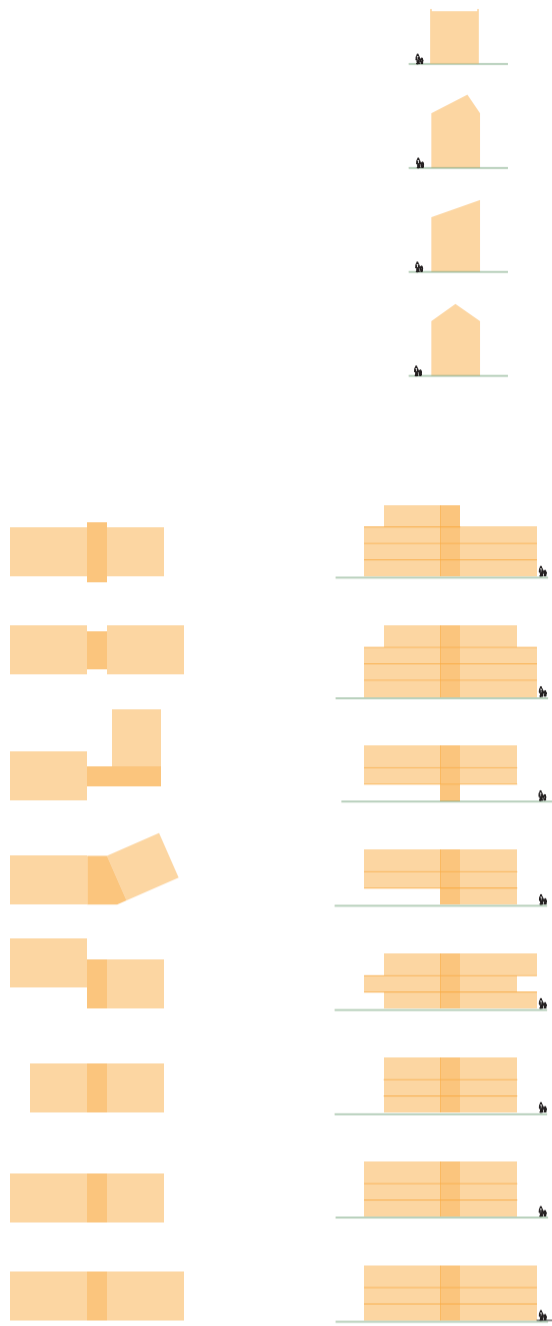


Over: Kart som viser Skogn sentrum - Målestokk 1:1000
Under: Samlet situasjonsforståelse - Målestokk 1:500

Situasjonsforståelse



Typologi



Figurene illustrerer forslag til typologier for sentrumsfortetting
Målestokk 1: 500



Kart som viser Skogn sentrum med mulige typologier plassert på aktuelle tomter
Målestokk 1:1000

I boken "Å bo II" skrevet av Øystein Kock Johansen, har jeg sett på hva slags boliger som har preget våre liv og vår måte å leve på her i landet fra istidens slutt og frem til i dag. Den gir et innblikk i hvordan folk har bygget og bodd i Norge gjennom mer enn 1000 år.

Boligen har alltid vært en viktig faktor for å dekke menneskers basale behov for beskyttelse og varme. Boligen har utviklet seg i takt med samfunnet og den, til enhver tid, tilgjengelige teknologi. Boligen signaliserer ofte hvor vi kommer fra og den styrer til en viss grad hvordan vi lever våre liv. Fra de tidligste midlertidige boformene hvor vi forflyttet oss etter sesong og tilgang på mat frem til dagens mer permanente boligstrukturer.

"Å bo II" viser et tydelig bilde av at det ikke er noe statisk ved menneskets boform. Forståelse for den generelle samfunnsutviklingen og endringer i familiestrukturer er sentralt for å kunne forstå endringer i byggeskikk, boligform og boligstruktur.

En av vår tids største samfunnsmessige utfordringer handler om bærekraft og miljø. Boligplanlegging dreier seg ikke kun om størrelse, planløsning, estetikk, parkering og lagring, men den må ta inn over seg utfordringene i forhold til miljøbelastningen vi mennesker forårsaker ved å bo.

Hvordan kommer vi til å bo i fremtiden?

Eneboligen er uten tvil noe av det mest symptomatiske ved det norske samfunnet. I Norge står drømmen om eneboligen fortsatt sterkt og over 50% av den norske befolkningen bor i enebolig i dag. Ingen andre land har en slik boligstruktur.

Dersom vi kunne velge helt fritt, viser statistiske undersøkelser at de fleste vil bo sentrumsnært i eneboliger, med god plass, fin utsikt, romslige utearealer og fin arkitektur. Dette viser at boligdrøm og fremtidsrealisme de nærmeste 10-20 årene ikke henger sammen, for i fremtiden må vi være innstilt på å bo tettere enn noen gang, også på bygda.

Formen på de nye boligbyggene er kommet ut fra situasjonsanalysen og den størrelsesmessige relasjonen til den eksisterende bebyggelsen. Prinsippet er å knytte to volum sammen med en kommunikasjonskjerne i mellom. De to volumene kan settes sammen på ulike måter slik figurene over viser.

Tanken bak planløsningene er å åpne for noe fleksibilitet i forhold til rominndeling og fasadeuttrykk. Det beholdes en fast kjerne for tekniske installasjoner og føringer. På plantegningene til høyre vises noen mulige planløsninger.



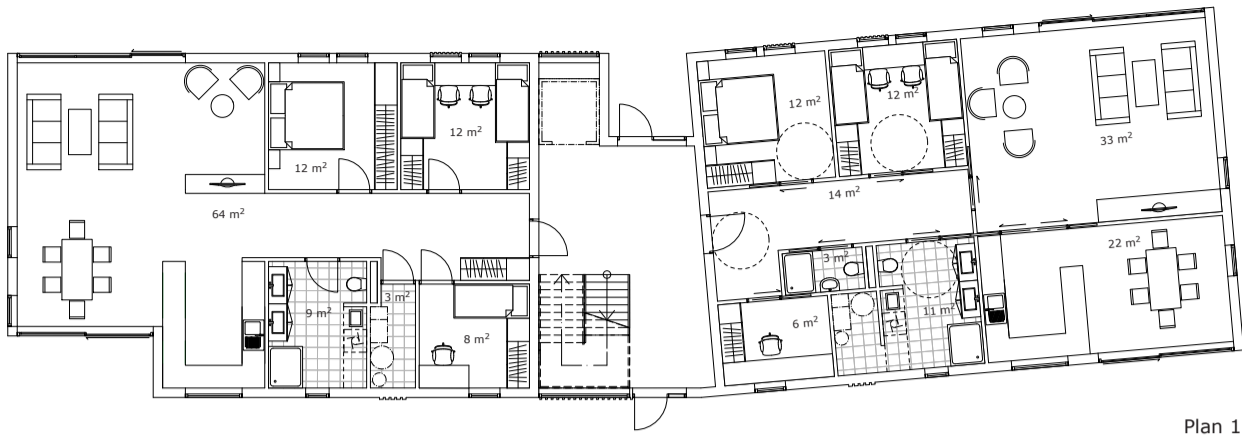
Plantegninger A-F viser noen ulike planløsninger for den foreslåtte typologien
Målestokk 1:200

Ny situasjon på Shelltomta

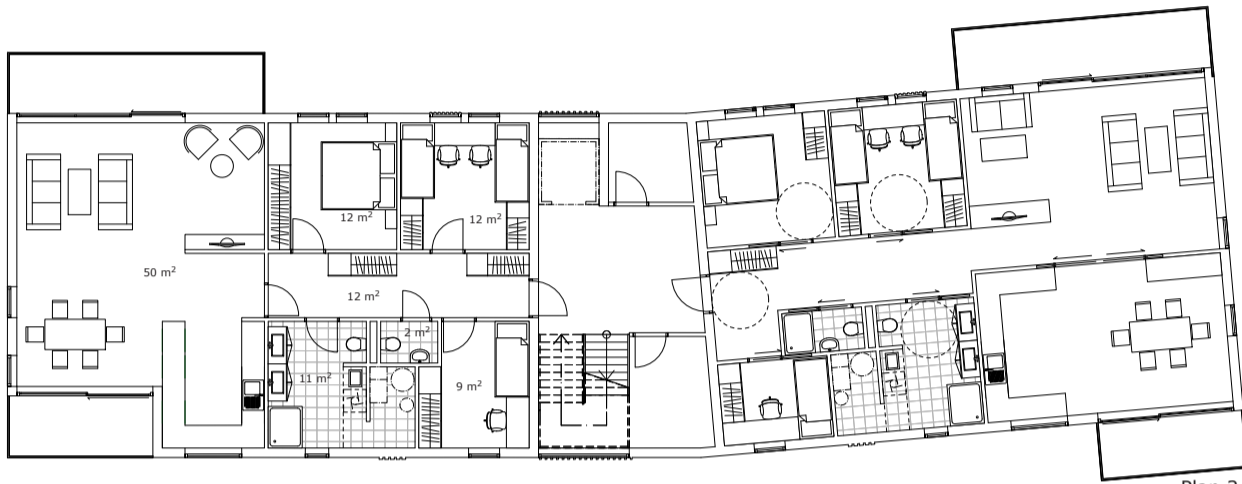


Boligbygg A

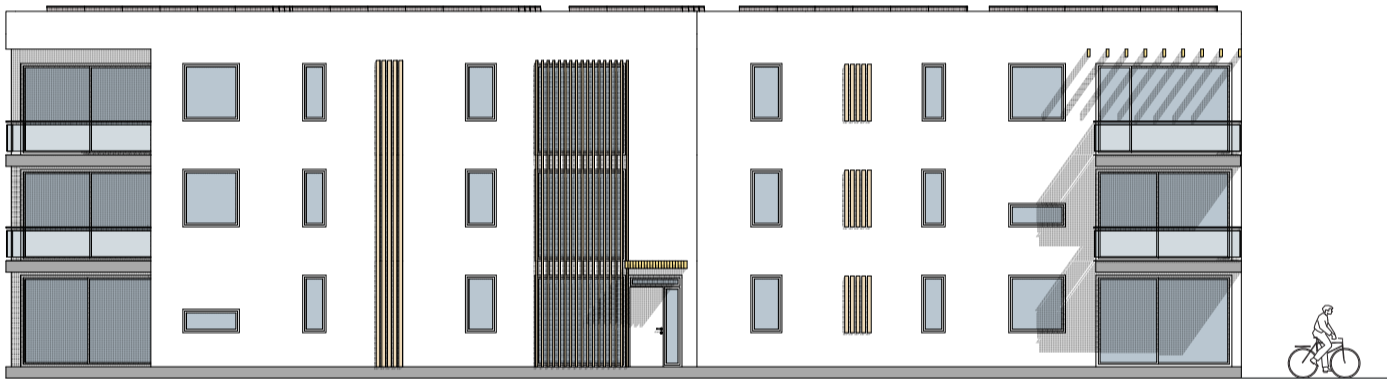
Målestokk 1:100



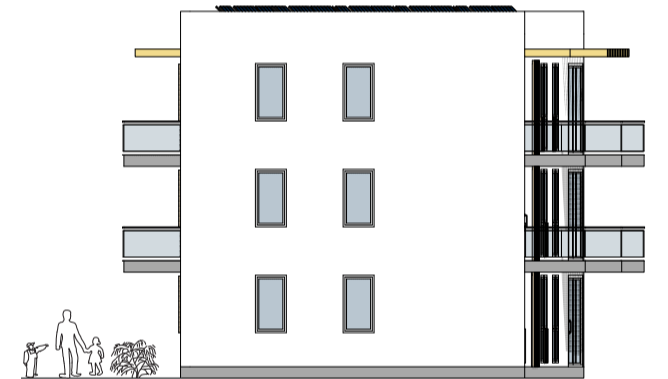
Plan 1



Plan 2



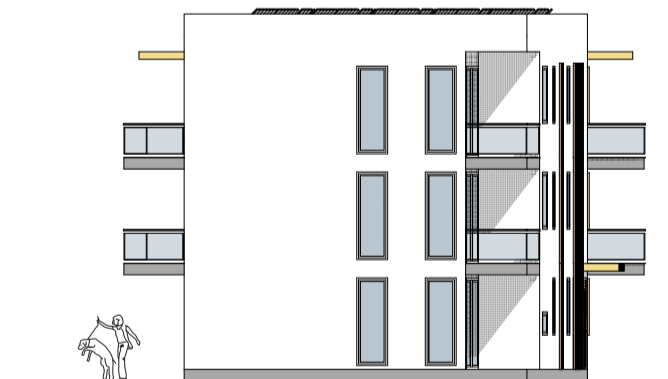
Fasade mot nord



Fasade mot vest



Fasade mot sør



Fasade mot øst

Fra Åsvegen mot nord

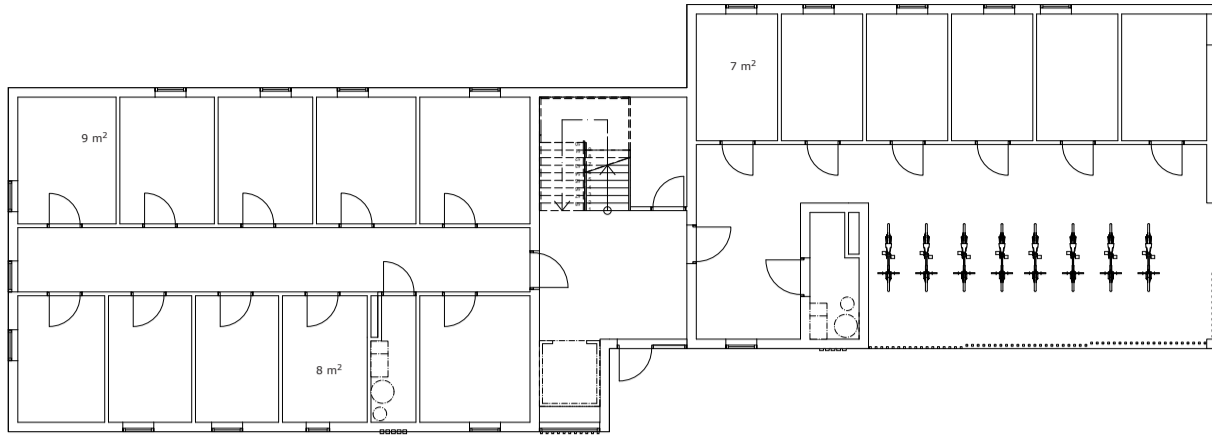


Fugleperspektiv fra sør

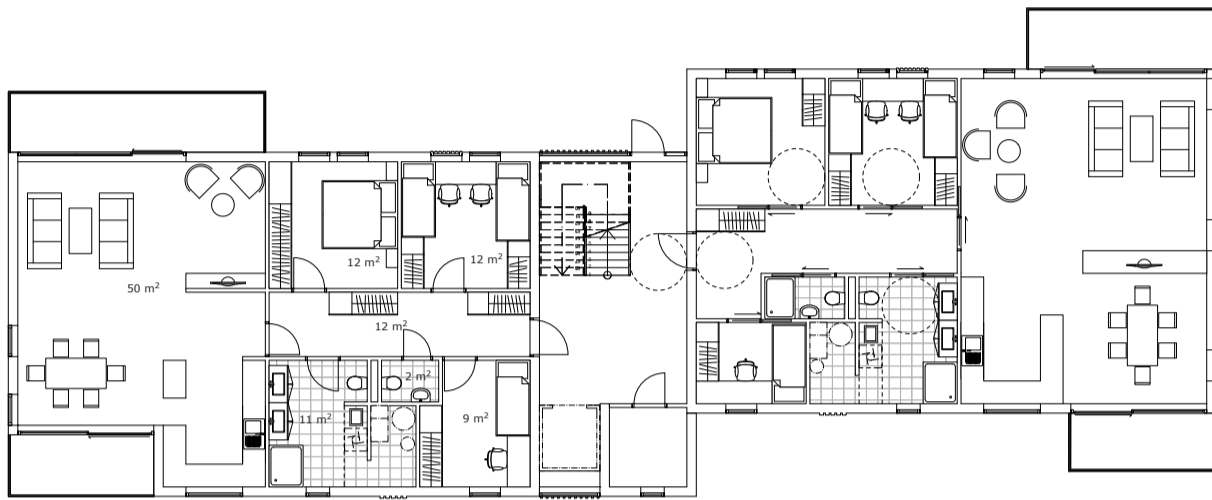


Boligbygg B

Målestokk 1:100



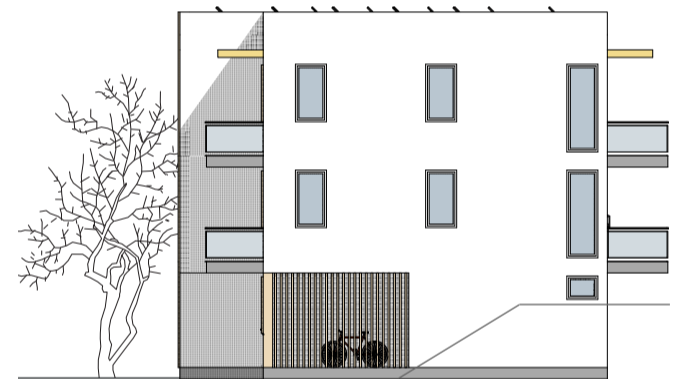
Plan 1



Plan 2



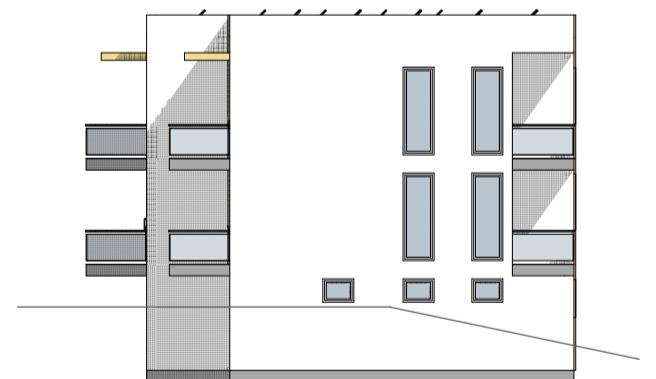
Fasade mot øst



Fasade mot nord

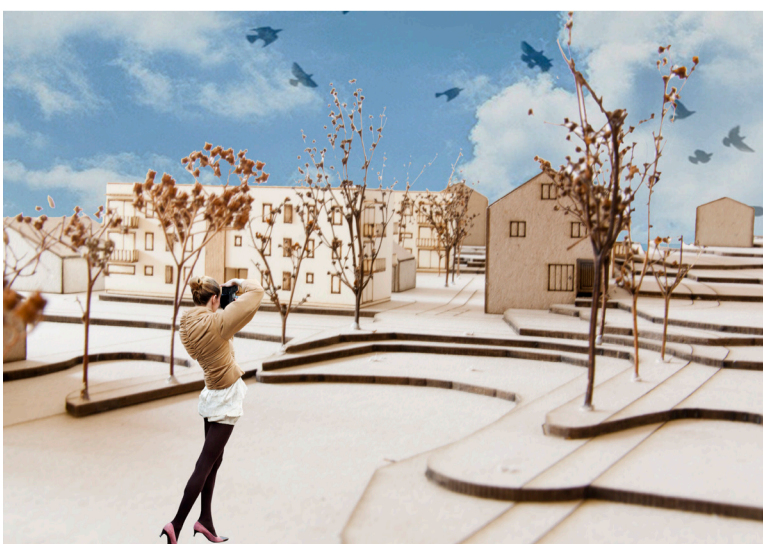


Fasade mot vest



Fasade mot sør

Fra Sentrumsparken mot sør

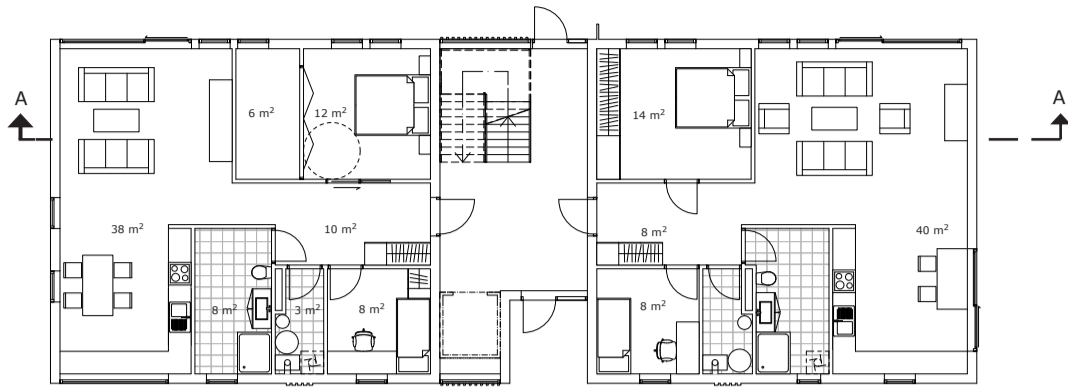


Fra parkering ved Handelslagstomten mot sør

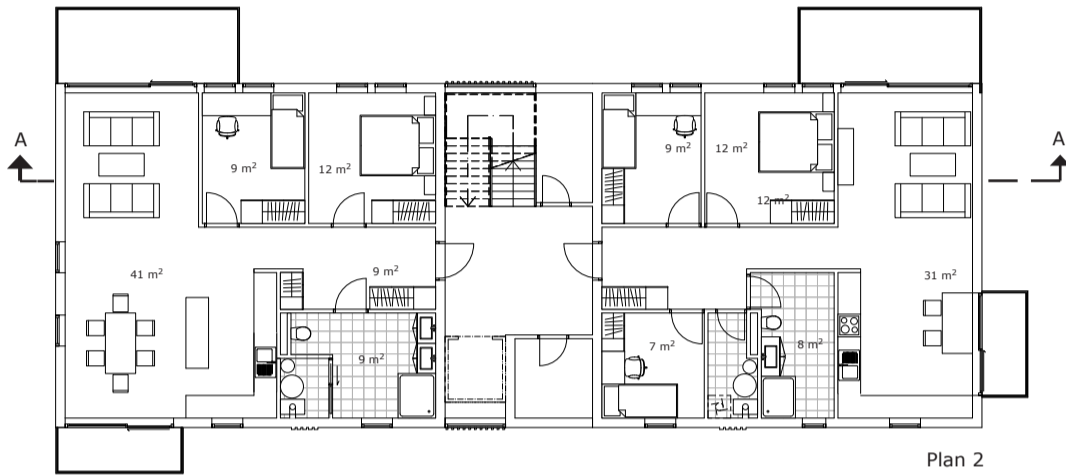


Boligbygg C

Målestokk 1:100



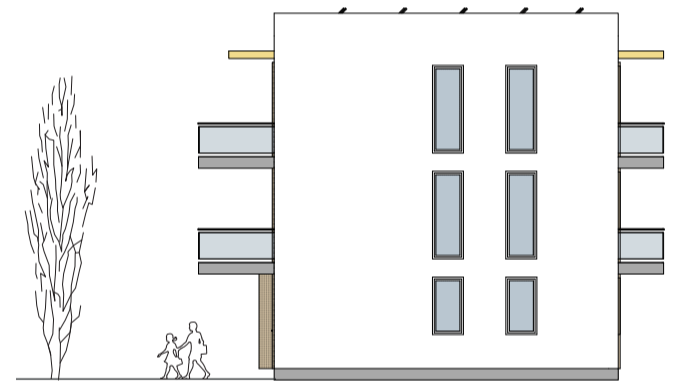
Plan 1



Plan 2



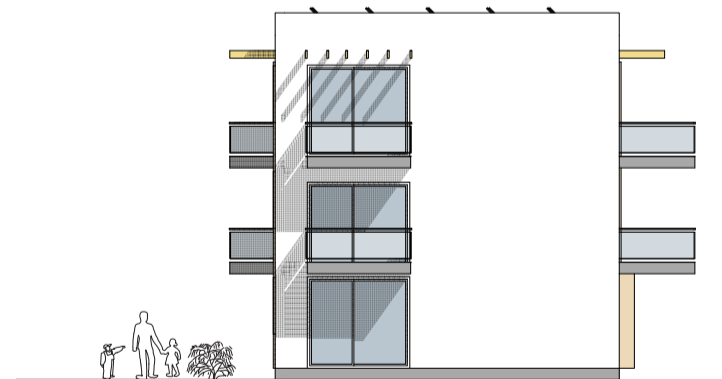
Fasade mot sør



Fasade mot øst



Fasade mot nord



Fasade mot vest

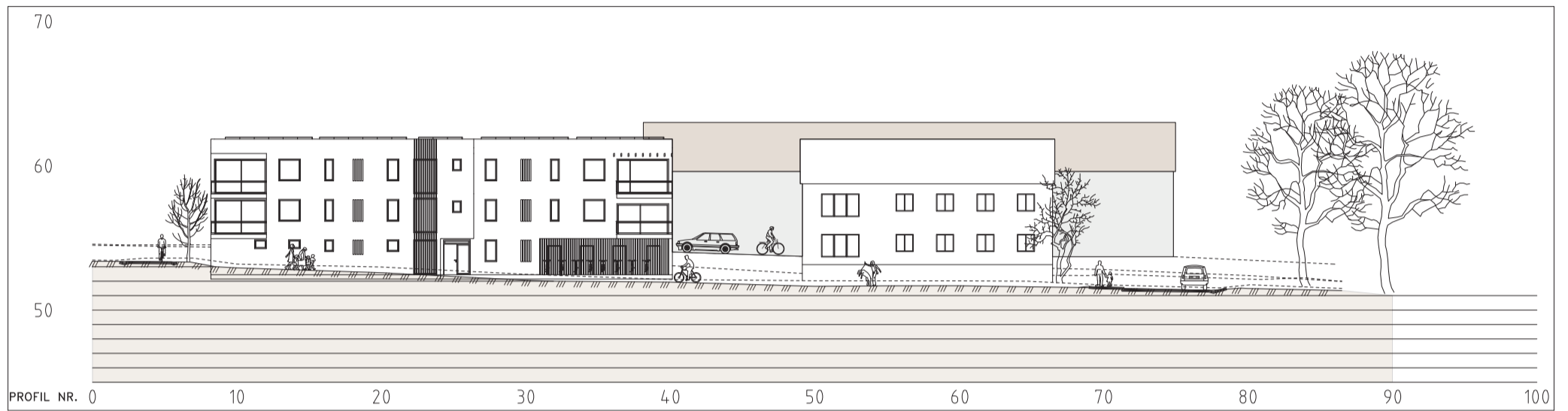
Fugleperspektiv fra vest

Fra Åsvegen mot nord





Terrensnitt A-A
Målestokk 1: 200



Terrensnitt B-B
Målestokk 1: 200



Snitt AA Boligbygg C
Målestokk 1:100

Bærekraft i fremtidens bygd

Boligplanlegging og design bør i dag inspirere til miljøvennlig oppførsel som å gå, sykle, benytte offentlig transport, spare energi, gjenbruke, redusere forbruk og så videre. Dette gjelder ikke kun i de større byene, men også i en bygdeby.

I oppgaven er det ingen bygg som rives, men dagens bruk fortsetter og to eksisterende garasjer brukes i direkte tilknytning til de nye boligene. Disse garasjene vil bli oppgradert med solceller og muligheter for lading av felles el-biler.

Uten egen garasje er det behov for lagringsplass og et sted å gjøre diverse vedlikehold. Det er satt av plass til boder til alle leilighetene i sokkeletasjen til bygg B. Her er det også parkering for sykler, barnevogner, kano, kajakk og andre plasskrevende objekter. Det vil være vannuttak og felles lager for verktøy til sykkelvedlikehold etc. Det er også et eget rom for midlertidig oppbevaring av kildesortert materiale, som ikke går i vanlig husholdningsavfall. Dette blir hentet av renovasjons selskapet. Det vanlige husholdningsavfallet blir kastet i nedsenkede containere ved utgang mellom "Gammelbanken" og boligbygg C.

Tilgjengelighet og bruk av byggene og utearealene laget etter prinsipper om universell utforming. Det vil si at utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for mennesker med ulikt funksjonsnivå. Det er tenkt heis i alle de nye byggene og stigningsforholdene i kvartalet er innenfor krav om 1:20.

Felles uterom til opphold og lek er godt skjermet fra biltrafikk. Tanken er at det sentrale området mellom eksisterende bolig i øst og nytt boligbygg B skal fungere som et areal for felles aktiviteter der deler av arealet er beplantet og det arealet nærmest sykkel-parkering og boder er avsatt til harde flater.

De nye boligbyggene i Skogn skal produsere sin egen energi i størst mulig grad. Energien skal produseres av solcelleanlegg på takene. I fremtiden vil solcelleteknologien bli sterkt forbedret i forhold til i dag. Andre teknologiske gjennombrudd i med tanke på lokal energiproduksjon vil sannsynligvis også komme. For at boligene skal kunne romme tekniske installasjoner er det satt av areal for en kjerne som løper gjennom alle etasjene og har direkte tilgang til en fasade. Dette muliggjør installasjoner nå og i fremtiden.

Når det gjelder materialvalg er tanken at boligene skal oppføres i elementer av massivtre. Forbildeprogrammet anbefaler bruk av tre og kortreiste materialer. Per i dag finnes det ingen reelle norske leverandører av massivtre elementer, det meste av massivtre elementer brukt i norske byggeprosjekter, blir importert fra Tyskland eller Østerrike. Denne situasjonen er også i endring. Det er planer om ny massivtrefabrikk på Åmot (Splitkon Limtre), denne skal bli blant de største og mest moderne i Europa. Anlegget forventes å stå ferdig i 2017.

Fra riksvegen ved Skogn blomster mot vest



Fugleperspektiv fra øst

